

Writing in the Altaic World, edited by Juha Janhunen and Volker Rybatzki, Studia Orientalia, 87, Finnish Oriental Society, Helsinki, 1999. 326 s.

Bu cilt esas olarak 1998 yılının Haziran ayında Finlandiya’da Helsinki şehri yakınlarındaki Kyrkslett’te, Majvik kalesinde düzenlenmiş olan 41. Uluslararası Sürekli Altayistik Konferansının (PIAC) kitaplaştırılmış hâlidir. Bu toplantı 1963 ve 1976 yıllarından sonra Finlandiya’da üçüncü kez yapılmıştır. 18 Avrupa, Asya ve Amerika ülkesinden 90 kadar katılımcının yer aldığı bu konferans Finli büyük bilim adamı Gustaf John Ramstedt’in hatırasına adanmıştır.

Konu itibariyle ele alınacak olursa, toplantıya önceleri *Altay Dünyasında Eski Yazılar* başlığı düşünülse de fakat tarihsel bir belirlemenin zor olacağı dikkate alınarak konu *Altay Dünyasında Yazı* olarak değiştirilmiştir. Bu ciltte 29 makale yer almaktadır. Bu makalelerden bir kısmı *Journal de la Société Finno-Ougrienne* gibi süreli yayınlarda yayımlanmıştır.

Önsözde de belirtildiğine göre bu cilt, vefat eden iki ünlü bilim adamı Prof. Dr. Pentti Aalto ve Dr. Ymär Daher’in anısına ithaf edilmiştir.

Yayımlayıcılar Volker Rybatzki ve Juha Janhunen tarafından yazılan önsözden sonra katılımcıların adları ve geldikleri ülkeler bir liste halinde verilmiştir.

İlk makale *Moğol Yazısının Latin Harfleriyle Yazımına Yeni Bir Yaklaşım* adını taşır. Michael Balk ve Juha Janhunen’in ortak çalışması sonucu ortaya çıkan bu makale alt başlıklar verilerek işlenmiş. Çalışmanın amacı Moğol yazısının Latin harfleriyle yazımında dikkat edilmesi gereken önemli ilkelere hatırlatmak ve bu konudaki yeni bir yaklaşımın altını çizmektir.

İlk bölümde Moğol yazısının özellikleri maddeler halinde verilir. Maddeler halinde verilen bu özellikler değişik örneklerle de desteklenmiştir. Ayrıca üzerinde durulan bir diğer konu da Moğol alfabesindeki harflerin Latin alfabesindeki karşılıklarıdır. Bundan başka Moğol alfabesindeki harflerin Latin alfabesindeki karşılıkları geleneksel yaklaşıma göre de verilmiştir. Bir de yeni yaklaşımın geleneksel yaklaşıma karşı getirdiği yeniliğe değinilir.

İkinci bölümde yine maddeler halinde yeni yaklaşımın getirdiği pratik düşünceler yer alır. Moğol yazısını Latin yazısı ile yazma konusundaki bu yeni

yaklaşımın getirdiği pratik düşünceler, bu konu üzerine çalışanlara tavsiyeler bu alt başlığın altını dolduran diğer konulardır.

Bir diğer alt başlık ise gerçekçi çözümlerin sunulmaya çalışıldığı bölümdür. Bu bölümde Latin harflerine dönüştürme sistemi ile ilgili gerçekçi çözümler üretilmeye çalışılır, yazım ve söyleyiş için tek, ortak bir yazının kullanılması gerektiği gibi yeni fikirler ortaya atılır. 12 madde halinde sunulan yeni yaklaşımın getirmiş olduğu çözüm önerileri örneklerle desteklenmek suretiyle tek tek sunulmuştur. Son olarak da, Schmidt tarafından yayımlanan **vUiligar uv Tahalai**'den bir parçanın Latin harfleriyle yazımı verilir.

Bu ciltteki ikinci makale *Jurchen Yazı Dilinin Biçimbilimsel Alanları* adını taşımaktadır. A. A. Burykin tarafından kaleme alınmış bu makalede küçük Jurchen [Cürçen] yazısı diye bilinen yazının biçimbilimsel özellikleri, Klasik Mançu dilinin biçimsel özellikleri ile karşılaştırılarak anlatılır. Çalışma, iki amaç gütmektedir: Birincisi, iki dil arasındaki biçimbilimsel fark ve benzerlikleri ortaya koymak, ikincisi ise elde edilen bilgileri Jurchen yazısının tekrar oluşturulmasında ve çözümlemesinde kullanmaktır.

Alt başlıklar halinde sunulan makalenin ilk alt başlığı Jurchen yazısının imlasıyla ilgilidir. Jurchen yazısının icadı, Mançu diliyle karşılaştırılması bu alt başlık altında işlenen diğer bir konudur. İkinci alt başlık Jurchen yazısının biçimbilimsel yapısı adını taşımaktadır. Bu alt başlık altında Jurchen yazısının ekleri tek tek örnekler verilerek işlenmiş ve sonuç bölümünde de Jurchen yazısıyla ilgili bir kanaate varılmaya çalışılmıştır.

Finlandiya'daki Tatar azınlık arasındaki imla geleneğiyle ilgili olan üçüncü makale Okan Daher tarafından kaleme alınmıştır. Tatar azınlığının Finlandiya'ya nasıl geldiği, daha çok nerelerde yaşadığı, neler yaptığı ile ilgili bir anlatıyla başlayan makale, ilk iki makalede olduğu gibi ara başlıklara ayrılır. İlk ara başlık altında Finlandiya'daki Tatar azınlığının edebi faaliyetlerinden; ikinci ara başlık altında ise imla geleneğinin gelişmesinden bahsedilir. Tatarlara ait yayımlanmış yazılardan hem Arap harfli hem de Latin harfli örnek metinler alıntılanır ve makale içerisinde sunulur.

Bu cildin dördüncü makalesi *Geser Boğda-yin Sang: Az Bilinen Buryat Moğolcası Dini Bir Metin* adını taşımaktadır. Moğollar arasında dini bir kimliğe sahip olan Geser Kağan üzerine yazılmış olan makalede Geser Kağanın epik ve dini bir kahraman olarak Moğol toplumu içindeki yerine,

Moğol Şamanlarının ona ve onunla ilgili inanışlara bakışlarına, Geser Kağan kültü ile ilgili yapılan çalışma ve yayınlara, bu yayınlara ulaşılabilecek yerlere değinilir. Makalenin son bölümünde Geser Bogda-yin sang'ın Oka el yazmasının Latince yazıçevirimi, İngilizce tercümesiyle ve Moğolca tıpkıbasımıyla birlikte verilir.

Beşinci makale, *Türk Dünyasında Latin Alfabesinin Kabulü* adını taşıyor. Ahmet Bican Ercilasun'un yazmış olduğu makalede önce Türkiye Cumhuriyeti'nden başlayarak Sovyet Rusya içindeki Türk devletlerinin Latin alfabesine geçişlerine ve tekrar Rusya'nın baskısı nedeniyle Kril alfabesine geri dönmek zorunda kalmalarına değinilir. Daha sonra İran ve Irak'ta yaşayan Türklerin durumuna değinilir. Son olarak da Türkî Cumhuriyetlerin her birinin, özellikle de Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın 1991'de Sovyet Rusya'dan ayrıldıktan sonra Latin alfabesine geçiş süreçlerine yer verilir.

Altıncı makale, *Türkiye'de Runik Çalışmaların Başlangıcı* adını taşımaktadır. Bilge Ercilasun'un kaleme aldığı makale Türkiye'de Runik harfli yazıtlar üzerine yapılan çalışmaların başlangıcı adını taşımakla birlikte esas olarak sadece Necip Asım'dan, ve Necip Asım'ın kişiliğinden, yaptığı çalışmalardan bahseder. Daha sonra da Necip Asım'ın İkdam gazetesinde yazmış olduğu "Eski Türkçe Harfler" adını taşıyan makalesi üzerinde durulur ve bu makalenin özeti verilir. Ayrıca bu makalenin Thomsen'in kitabından önce yayımlanması da makale yazarının değindiği bir başka önemli konudur. Makale içerisinde Necip Asım tarafından hazırlanan runik harfler ile bu harflerin Arapça karşılıklarının verildiği tablo da yer alır.

Bu cildin içerisinde yer alan yedinci makale *Korece Hankul ve hP'ags-pa Yazısı* adını taşıyor. Roger Finch tarafından yazılmış olan bu makalede Hankul yazısının icadından ve karakterinden bahsedilir. Daha sonra Moğol hükümdarı Kubilay Hanın emriyle icat edilen hP'ags-pa yazısı üzerinde durulur.

Alt başlıklara ayrılmış makalenin ilk alt başlığında, Kore'de alfabe konusunda Moğol hükümdarı Kubilay Han ile Kral Sejong arasında yaşanan mücadele sonunda ortaya iki alfabenin çıkması söz konusu edilir. İkinci alt başlık altında Kore Alfabesinin yapısından bahsedilir; son ve üçüncü alt başlıkta ise hP'ags-pa yazısı ve Kore alfabesi karşılaştırılır. Birbirlerine göre eksik ve fazla yönleri üzerinde durulur; basitlik ve zorlukları karşılaştırılır.

Makalenin sonunda ise *hp'ags-pa* yazısından neden kullanılmaktan kaçınıldığı anlatılır.

Bir diğer makale *Moğolistan'da Yazı Çevresi* adını taşımaktadır, Stéphane Grivelet tarafından yazılan makalede esas olarak yarım yüzyıldır kullanılan Kril alfabesinden Moğol yazısına yeniden dönüş eğilimleri üzerinde durulur. Sonra da Moğol yazısının dönemler içerisinde geçirdiği değişimlerden bahsedilir. Basın-yayın çevresinde Moğol yazısına geri dönüş ile ilgili yapılanlar ve çıkan yayınlar makalede değinilen bir diğer önemli konudur. Sonuçta bütün bu Moğol yazısını canlandırma girişimlerine rağmen Moğol yazısının Kril alfabesinin yerini alamadığı ve bu anlamda başarısız olduğu belirtilir.

İzleyen makale Harry Halén tarafından kaleme alınmış olup *Baron Mannerheim'in Eski Ortaasya El Yazmaları Arayışı* adını taşımakta. İçeriğine bakıldığında Baron Mannerheim'in Çin boyunca yaptığı araştırmalardan ve topladığı antika eserlerden bahsedildiği görülecektir. Özellikle de Turfan ve Dunhuang bölgelerinde yaptığı kazı ve araştırmalar dikkat çekmektedir. Çalışmaları esnasında buldukları, oluşturduğu koleksiyonlar ve koleksiyonlardaki malzemelerin özellikleri de makalenin içeriğini dolduran diğer önemli mevzuları oluşturmaktadır.

Cilt içindeki ilginç makalelerden biri de *Dört Morfin ve Bir Kaide* adını taşımaktadır. Richard W. Howell tarafından kaleme alınan bu makale, içerik olarak Japonca karakterlerin, özellikle de *furigana*'nın Çince karakterlerle (kanji) gösterilmesi ve bunun getireceği yarar ve zararları içermektedir. Bu konuyla ilgili ayrıntılı bir tabloyla verilir ve bu tablo üzerine çeşitli yorumlar geliştirilir. Ayrıca bu konu hakkında çeşitli bilim adamlarının da görüşleri makale içerisinde aktarılmaktadır.

Benzer şekilde ilgi çekici bir makale de Wu Hujiltu tarafından kaleme alınan *Moğolistan'daki hP'ags-pa Belgelerinde Kaynaşma* başlıklı makaledir. Bu makalede *hP'ags-pa* yazısı kısaca tanıtıldıktan ve bu yazı ile ilgili kullanılabilecek malzemenin nerelerde bulunabileceğine dair bilgi verildikten sonra asıl konu olan iki hecenin bazen birleşmesi, kaynaşması konusuna geçilerek konu ile ilgili çok sayıda örneğe yer verilir. Ayrıca bu kaynaşma durumu ile ilgili ileri sürülen görüşler kanıtlanmaya çalışılırken yer yer Moğolların Gizli Tarihi ile karşılaştırmalara başvurulduğu görülmektedir.

Bu cildin içerisinde yer alan bir diğer makale de *İlk Dönem Mançu Kral Adlarının Latin Yazısıyla Yazılması* başlığını taşır. Konusu oldukça ilginç olan ve Kam Tak-sing tarafından kaleme alınan bu makale de özellikle iki isim ve bu isimlerin Latin yazısıyla yazılması üzerinde durulur. Bu isimler Mançular tarafından T'ai-tsu ve T'ai-tsung denilen ve Nurhaci veya Nurgaci ile Hung Taiji ya da Hong Taiji olarak Latin yazısına geçen kral adlarıdır. Bu isimlerin Latin yazısına çevirimde hangi şekilleriyle telaffuz edilecekleri de, asıl konuyu teşkil etmekte.

Yazı içerisinde alt başlıklar halinde ilk önce Nurhaci veya Nurgaci adının doğru şekli üzerine tartışılır. Hangi telaffuzun daha doğru olduğu hangisinin yanlış olduğu sebepleriyle, Mançu dilinin ses bilgisi özelliklerinden de yararlanılarak açıklanır, bu adların geçtiği kaynaklara yer verilir. Ayrıca hangi şeklin kaynaklarda daha yaygın olarak kullanıldığı da belirtilir. İkinci alt başlıkta diğer bir kral adının (Hung Taiji veya Hong Tayiji) telaffuzları üzerinde durulur. Diğer isimde olduğu gibi bu kral adında da hangi telaffuzun doğru olduğu konusunda Mançucanın ses bilgisinden ve bu adın geçtiği kaynaklardan faydalanılarak bir sonuca varılmaya çalışılır. Bütün bu tartışmalardan ulaşılan çıkarımla Nurgaci ve Hong Tayiji telaffuzlarının doğru olduğu kanaatine varılır. Makalenin oldukça geniş ve faydalı bir notlar kısmı da bulunmaktadır. Bu kısımda yazar bize ayrıntılı bir kaynakça sunar. Mançucanın ses sistemi, ekler, yazı çevrimi hususunda dikkat edilmesi gereken noktalar, bazı sözcüklerin etimolojileri, Moğol ve Mançu adlarının karşılaştırılması makalenin geniş notlar bölümünün içerisinde yer alan ayrıntılardır.

Bu makalenin hemen ardından Almanca yazılmış bir makaleyle karşılaşırız. Zeynep Korkmaz tarafından kaleme alınan makale *Arap Alfabeti ve Türk Dili* adını taşımaktadır. Makale, ana hatlarıyla Türk dilinin Arap harfleriyle yazımında karşılaşılan güçlükler üzerine kuruludur. Ama bu konuya geçmeden önce giriş olması düşünüldükçe Türklerin Arap alfabesini kullanmaya başlamalarından, zamanla Arapçanın ve Arap alfabesinin Türk dili üzerinde oluşturduğu etkilerden bahsedilir. Sonra diğer bir alt başlığa üstte de bahsettiğimiz konuya, yani Türk dilinin Arap harfleriyle yazımı konularına geçilir. Öncelikle Türkçe ile Arapçanın ünlü ve ünsüz sistemleri üzerinde durulur, tek tek bütün ünlü ve ünsüz sesleri gösteren harflerin Türkçe yazımda nasıl kullanıldığı örneklerle verilir. Sonuç olarak da Türkçeye en uygun

alfabenin Latin alfabesi olduğu, Arap alfabesini kullanmanın birçok zorluğa yol açtığı kanısına varılır.

Bir diğer makale Liu Fengzhu tarafından yazılmış olup *Kitan Küçük Yazısı Çalışmalarının Yetmiş Yılı* adını taşımaktadır. Kitanların Liao hanedanı sırasında kullandıkları yazılardan (*Qidan Dazi* “büyük yazı” ve *Qidan Xiaozhi* “küçük yazı”) bahsedilerek giriş yapılan makalede temel olarak küçük Kitan yazısından bahsedilir. Bu yazının bulunuşu, yazı üzerine yapılan ilk çalışmalar, yayımlar, kısacası küçük Kitan yazısının keşfedildiği 70 yıl öncesinden bugüne kadar yapılan çalışmalar bu makalenin asıl konusunu teşkil etmektedir. Bu giriş kısmından sonra Kitan küçük yazısı ile ilgili keşfedilen 21 materyalin adı, bulunuş yılları, bulundukları yerler özellikleriyle birlikte ayrıntılı biçimde anlatılır. Makalenin içerisinde yer alan ikinci alt başlıkta ise küçük Kitan yazısıyla ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilir. Çince metinlerle yapılan karşılaştırmalar, özellikle Çin’de ve Japonya’da yapılan çalışmalar makalede ilgi çeken kısımlardır. Makalenin sonuç kısmında da özet şeklinde kısa bir değerlendirme ve bilgilendirme yer alır. Bu kısa değerlendirme ve bilgilendirmede küçük Kitan yazısı ile ilgili yapılan çalışmalarda kullanılan metodlardan, küçük Kitan yazısının karakterlerinden ve bu yazının doğasından bahsedilir.

Bildiri kitabı içerisinde ilgi çeken bir makalede *İnsanlarda ve Hayvanlarda Yazı* adını taşımaktadır. Makale, Ruth I. Meserve tarafından kaleme alınmış. İçerik olarak çok ilginç olan bu makalede, yazının insan ve hayvanlar üzerinde nasıl kullanıldığı üzerinde durulmaktadır. Yazı insanlar ve hayvanlar için olmak üzere iki bölüme ayrılmış. İnsanlar arasında yazının nasıl kullanıldığı konusu bu alt başlığın içeriğini oluşturmaktadır. Öncelikli olarak eski zamanlarda, özellikle insanlara yapılan ‘dövme’lerin kullanış amaçları verilir: Büyü, eğlence, üstünlük belirtisi vb. İkinci olarak insanın çeşitli uzuvlarına vurulan damganın cezalandırmayı, toplumdan dışlananları ifade ettiğini gösterdiği gibi açıklamalar yapılmaktadır. Kitan ve Çin kanunlarında hırsızlık yapanlara damga vurulduğu; onların kabilelerinden ve toplumdan dışlandıkları anlatılır. Bir önemli nokta da damganın askeri hizmetler için de kullanıldığı, özellikle Moğol ordusu içinde “damgalı asker” adında bir grubun olduğudur. Bir diğer nokta ise insanların çeşitli uzuvları üzerine yazılan yazı veya vurulan damgalarla hastalıklardan ve yaralanmalardan kurtulacakları inancıdır. Özellikle güneybatı İran’da bu inancın oldukça yaygın olduğu söylenenler

arasındadır. İkinci bölüm hayvanlar arasındaki ‘yazı’ üzerinedir. Bu bölümde hayvanlara vurulan işaret ve damgaların ne amaçlarla kullanıldığına değinilir. Bu amaçlar arasında sahiplerinin hayvanın kendisine ait olduğunu belirtmek amacıyla hayvanın belirli yerlerine (kulak, ayak) vurdukları damga ya da işaretler, özel günleri hatırlamak için hayvanlara vurulan damgalar, çalınma gibi durumları önlemek için vurulan işaretler, hayvanın hangi kabileye ya da aşirete ait olduğunu belirten özel damgalar, avlayanı belirtmek için vurulan damgalar vb. sayılabilir. Bu ilgi çekici makalenin sonunda bir de geniş notlar kısmı yer almaktadır. Bu notlar kısmında oldukça geniş bir kaynakça ile birlikte kaynaklardan bazılarının içeriğine de değinilmektedir.

Bildiri kitabı içerisinde Hidehiro Okada’nın yazdığı makale *Haslund’un Toregut Rarelrosunun Yeniden Keşfi* adını taşımakta. Makalenin başında makaleye konu olan *Haslund’un Toregut Rarelrosunun Yeniden Keşfi* ile ilgili bir ön bilgi ve bu kitap üzerine yapılan çalışmalar yer alır. Daha sonra bu kitapla ilgili bizi bilgilendiren kaynaklardan, özellikle de Torhund kronikleri ve içeriklerinden bahsedilir, kitabın konusu kısa pasajlar halinde anlatılır. Bu arada kitabın içeriğindeki bilgilerle Çin kaynakları arasında da karşılaştırmalar yapılmaktadır. Makalenin sonunda yaklaşık iki sayfalık notlar kısmı yer alır. Yazar burada üzerinde durduğu konu hakkında yeni farkına vardığı kaynaklardan bahseder. Ayrıca bazı isimlerin değişik kaynaklarda yer alan değişik okunuşlarına da değinir.

Bir diğer makale ise üç kişi tarafından kaleme alınan *Oyrat El Yazmalarına Yansıyan Kalmık Tarihi ve Gelenekleri* adlı makaledir. Ellara Omakayeva, Tamara Esenova ve Nina Kokşayeva’nın ortak kaleme aldığı bir makaledir. İçeriğine baktığımızda önce Kalmıklar hakkında bilgi verildiğini görüyoruz. Sonrasında Oyrat kaynaklarının bulunduğu ve korunduğu yerlerden bahsedilir. Makalede hangi kısmı kimin yazdığı verilmiştir. Giriş kısmı sonrasında iki alt başlığa ayrılan makalenin birinci kısmı, *Kalmık Geleneksel İnançlarının Kaynakları* adını taşıyor. Ellara Omakayeva tarafından yazılan bu bölümde Kalmıkların geleneksel dini inançlarından, kutlama törenlerinden, dua ve tövbe ayinlerinden bahsedilir. Üç temel kısma ayrılan ibadet törenleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulur. İkinci alt başlığın içeriğini ise Kalmık kağanlarının mektupları oluşturmakta. Bu bölümde Kalmık kağanlarının çeşitli devlet adamlarına gönderdikleri mektuplar, mektuplardan bazılarının içerikleri anlatılır.

Bildiri kitabı içerisinde yer alan on yedinci makale Tatiana A. Pang tarafından kaleme alınmış olup *1632 Mançu Yazı Reformu: Yeni Bilgi ve Yeni Sorular* adını taşımaktadır. Hemen makalenin başında Mançu yazısının batı ve Asya kaynaklarına göre yaratılma sürecine değinilir. Daha sonra ise Mançu yazısının oluşturulması ve Dahai üzerinde durulur. Yazarın sorular sorup cevaplarını vermeye çalışarak örgülemeye çalıştığı makalede Dahai'nin kim olduğu, neler yaptığı sorgulanır. Dahai ile ilgili bilgilerin yer aldığı kaynaklar, Alman ve Rus bilim adamlarının Dahai ve devrim üzerine yaptıkları araştırmalar makalenin çerçevesini oluşturan diğer konulardır. Son olarak da tartışma sonrasında elde edilen sonuçlar maddeler halinde verilir. Makalenin sonunda bir de notlar yer alır. Dahai'ye atfedilen yenilikler ve geniş kaynakça notların içeriğini oluşturmaktadır.

Bir başka makale bildiri kitabı yayımlayanlardan Volker Rybatzki'ye aittir. Rybatzki'nin makalesi *Tunyukuk Yazıtında İmla Kuralları* adını taşımaktadır. Eski Türk yazıtlarındaki noktalama sisteminden bahseden bu makalede esas olarak Tunyukuk yazıtının imlası üzerinde durulur. Başlangıçta Eski Türk yazıtlarının genel noktalama kurallarıyla ilgili açıklamalar yapıp bu konu hakkındaki farklı görüş ve düşünceler özetlenmiştir. Alt başlıklara ayrılan makalenin ilk alt başlığında yazıtların yazıcısı üzerinde durulur. İkinci alt başlık ise noktalama sistemleriyle ilgilidir. Runik yazı sistemindeki noktalama kuralları çevre dillerde yer alan, Tibet, Tohar, Fars yazı sistemlerindeki noktalama kurallarıyla karşılaştırılır. Makalenin bir diğer alt başlığı ise eylem ve ad yapılarında noktalama ile ilgilidir. Ad ve eylem ifadelerinde nasıl bir kural izlendiği çeşitli ad ve eylem örnekleriyle gösterilmiş. Daha sonra yeni bir alt başlık altında noktalama işaretlerinin kullanılmadığı durumlar da yine örneklerle belirtilmiştir.

Bir sonraki alt başlık ise sayılarda ve zamirlerde noktalama ile ilgilidir. Eski Türkçenin sayı sistemi verildikten sonra sayı ve zamirlerde uygulanan noktalama kuralları üzerinde durulur, ardından yine bir alt başlık altında noktalama sisteminde karşılaşılan düzensiz durumlar yine çok sayıda örneğe başvurularak açıklanır. Son alt başlıkta ise Tunyukuk yazıtındaki noktalama sistemi, bu yazıtlarla diğer yazıtlar arasında farklar ve Tunyukuk yazıtındaki noktalamanın neye göre yapıldığı ile ilgili çıkarımlara yer verilmektedir.

Cildin en ilginç makalelerinden biri de *Yazmanın Sihri- Yenilebilir Sihirler* adını taşıyor. Hem başlık hem de içerik itibariyle ilginç ve ilgi çekici bir

makale. Bu ilginç makale Alice Sárközi tarafından kaleme alınmış. Yazmanın sihirli bir güç olduğunun vurgulandığı bir başlangıçla giriş yapılan makalede daha sonra tarih boyunca yazının izlediği çizgi irdelenir. Tarihin ilk devirlerinde -yazı bulunmadan önceki devirlerde- anlaşma aracı olarak kullanılan işaret, duvar resimleri, damgalar vb. unsurlar üzerinde durulur. Bunların nasıl kullanıldığı da örnekler sunularak açıklanır. Böyle bir girişten sonra Moğol ve Tibet gibi bölgelerde yazının nasıl bir çeşit büyü aracı olarak kullanıldığı konusu makalenin odak noktasını oluşturur. Moğollar arasında kullanılan büyü sözcükleri, yazıda kullanılan büyülerin niçin yapıldığı (hastalıklara karşı, kötü ruhlardan korunmak için vb.) yine makalede açıklanan diğer konulardandır. Burada üzerinde durulan ilginç bir nokta da büyü için hazırlanan kâğıtların yenilmesidir. Ayrıca makalenin sonuna doğru Moğolların büyüde kullandıkları ifadelerden örnekler de yer verilir. Notlar kısmında ise büyü ifadelerinin Moğolcalarına ve geniş bir kaynakçaya rastlanıyor.

Wolfgang-E. Scharlipp tarafından yazılan makale *Eski Türkçe Metinlerde Devrik Cümle Yapısı* adını taşımaktadır. Makale, devrik cümlelerin nasıl bir yapı olduğunun tanımlanmasıyla başlıyor. Ciltteki genel eğilime bu yazarımız da katılarak makalesini alt başlıklara ayırmıştır. Birinci alt başlığın altında modern Türk dillerinde devrik cümle yapısı irdelenir. Bu kısımda çeşitli Türkologların günümüz Türk dillerinde devrik cümle yapısı konusundaki görüşlerine başvurulur. İkinci alt başlığın içeriğini ise Türk lehçelerindeki devrik cümle yapısı oluşturmaktadır. Üçüncü alt başlık ise makalenin başlığını yani eski Türkçe metinlerde devrik cümle yapısını içerir. Runik yazı ile yazılmış metinler, Uygur metinleri, Codex Comanicus, Dede Korkut vb. yapıtlardan örnekler verilerek devrik cümle yapısı gösterilmeye çalışılır. Ve son olarak da atasözlerinde devrik cümle yapısı alt başlığıyla devrik yapıya sahip atasözleri örnekler sunularak işlenir. Notlar kısmında günümüz Türkiye Türkçesindeki devrik yapıyla ilgili örnekler verilmektedir.

Yukarıdaki bir makalede Moğolca kral isimleri üzerinde durulmuştu. Bu makalede ise Moğol isimlerinin yazıçevriminde karşılaşılan bazı güçlükler üzerinde durulur. Makale *Moğol İsimlerinin Yazı Çevriminde Karşılaşılan Bazı Sorunlar* adını taşımaktadır. Giovanni Stary tarafından yazılan makaleye yazar ele aldığı konunun ihmal edilmesinden yakınarak başlıyor. Daha sonra bize bu konuyla ilgili yapılan dört çalışmadan bahsediyor. Çinli bilim adamları Ch'en Chieh-hsien ve Chuang Chifa'nın yaptıkları Mançu isim-

lerinin tasnifi ile ilgili çalışma üzerinde önemle duran Stary'nin bahsettiği bir başka eser ise *Mançu 8 Simgesinin Klan Akrabalıkları*'dır. Makalenin ilerleyen bölümlerinde Mançu isimleri, kökleri, isim adedi, diğer dillerden geçen adlar derinlemesine irdelenmiştir. Çincenin Mançu adları üzerindeki etkisi de vurgulanan makalenin notlar kısmında ise geniş bir kaynakça yer alır.

Bu cilt içinde yer alan ve Türkoloji açısından önem taşıyan makalelerden birisi de *Orta Asya Mani Çevresinde Yazının Önemi* adını taşımaktadır. Alois van Tongerloo tarafından kaleme alınan makale Mani yazısının ortaya çıkışını, özelliklerini, Berlin Turfan Koleksiyon'unda bulunan Mani metinleriyle ilgili ayrıntılı bir anlatımı içerir. Sonda yer alan notlar kısmı da oldukça geniş tutulur, kaynakça ve kaynakçayla ilgili açıklamalara yer verilir.

Bir diğer makale *Runik Bulgar Yazısında Bazı Yenilikler* adını taşıyor. Edward Tryjarsky tarafından kaleme alınan başlıktan da anlaşılacağı üzere Bulgar runik yazısı ve bu yazı ile ilgili yeni bulguları kapsamaktadır. Makalenin başında Dobrev gibi çeşitli bilim adamlarının Ana Bulgarca hakkındaki çalışmaları, yorum ve görüşleri üzerinde durulurken daha sonra diğer arkeologların (D. Ovçarov, M. Moskov, B. Simeonov, V. Beşevliyev, D. Popkonstantinov) görüşlerine de yer verilir. R. Seferski tarafından yayımlanan yayınlar (Makedonya'dan Küber Bulgarlarının İlk Runik Yazıtları ve Bilinmeyen Ana Bulgarca Bir Runik Yazı) da makale içinde bahsedilen önemli diğer bir noktadır. Tryjarskiy yazıtlarda kullanılan Runik yazı üzerine önemli değerlendirmelerde de bulunur yazar Ivanov, G. N. Byrzakov, Altheim, H. W. Haussing ve I. L. Kızlasov'un çalışmalarına da makale de yer verir. Özet kısmında ise Balkan bölgesindeki yazı sistemlerinden bahsedilen bu makalede oldukça uzun bir notlar kısmı yer almaktadır. Notlar kısmında bazı düzeltile de yer verildiği görülmektedir.

Cilt içerisinde yer alan bir diğer makale de *Çin ve Mançu Dillerinde Bir Kral Mührü* adını taşımaktadır. Almanca olarak kaleme alınan makalenin yazarı Hartmut Walravens'tir. Makalenin giriş kısmında serlevha halinde hanedan mühürlerinin bulunduğu yerler verilip mühür kitapları üzerinde durulur. Geniş bir makale girişinden sonra alt başlıklar halinde Mançuca mühür metinlerinden ve bu metinlerin içeriklerinden, Mançu metninin

bulunuş yerlerinden bahsedilir. Notlar kısmında ise geniş bir kaynakça yer alır.

Cilt içinde üstteki makalenin hemen ardında yer alan diğer makale ise *Runik Yazılı Türkçe için Bilgi Temeli: Güney Sibiryadan Anıt Kitabeler* adını taşımaktadır. Makale D.D. Vasilyev tarafından kaleme alınmıştır. Güney Sibiry'a'da yapılan kazılarda bulunan malzemenin irdelendiği bu makalede sadece yazıtlar üzerinde değil, diğer kalıntılar üzerinde de durulur. Ayrıca bulunan kalıntıların metinsel, tarihsel alanları ayrıntılı şekilde incelenir.

İki Almanca makaleden sonra karşımıza biraz daha gündelik ilgi alanlarıyla ilgili bir makale çıkıyor. Makalenin adı *Cengiz Kağan Okur-Yazar mıydı?* David C. Wright tarafından kaleme alınmış olan makale başlık itibariyle popüler bir görünüm arz etse de oldukça bilimsel bir yazıdır. Moğolların yazı sistemlerinin anlatıldığı girişin hemen sonrasında Cengiz Kağan'ın okuryazarlığı ile ilgili çeşitli kaynaklarda yer alan bilgiler aktarılır. Makalenin notlar kısmında ise genişçe bir kaynakça ve bu kaynakçadaki eserlerin içeriğinde bulunan bazı önemli ayrıntılar aktarılır. Makale tam bir sonuca bağlanamasa da ayrıntılı bir çalışma olması dolayısıyla önem taşıyor.

Diğer bir makale Jitka Zamrazilová-Jakmyr'in kaleme aldığı *Eski Türk Yazıtlarında Anlatı, Dil ve Yazı* adlı makaledir. Makalenin yaklaşık yarısı başlıkla doğrudan ilgisi olmayan konuları, 1960 sonrası ve 1970'li yıllardaki değişimleri, Türk isminin kaynağını, Türk tarihi ve yazı sistemlerini, edebiyatın ve dilin yeniden yapılandırılmasını içerir. Ancak makalenin sonlarına doğru yazıtlara geçilir. Yazıtlar hakkında bilgi verildikten sonra yazıtların manzum mu yoksa nesir mi olduğu konusu üzerinde durulur. Kısa olarak da anıtların ve Uygur metinlerinin anlatı, dil özelliklerine değinilir. Makaledeki eksikliklere rağmen son kısımda anlatılanların bir şema halinde sunulması yararlıdır.

Cildin içindeki son makale Peter Zieme'ye ait. Almanca yazılmış bu makalenin adı *Eski Uygurca Bir Qiānzīwén*'dir. *Qiānzīwén* bir ders kitabıdır. Zieme, bu ders kitabının nereden ve nasıl bulunduğu hakkında bilgi vererek ve de şu an nerede bulunduğu üzerinde durur. Kitapta metin örnekleri yazıçevrimleriyle beraber verilmektedir. Makalenin notlar öncesindeki kısmında da Mani yazısıyla yazılmış bazı kelimeler ve metnin kimi bölümlerinin yorumu üzerinde durulur. Notlar kısmında ise geniş bir kaynakça sunulur.